

МУЗЕЈ КОЗАРЕ
MUSEUM OF KOZARA

ЈУ МУЗЕЈ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
БАЊА ЛУКА

Мр Славица Арсенијевић

Доња Долина

археолошка истраживања и
вишедеценијски заборав...

ПРИЈЕДОР, 6. НОВЕМБАР - 30. НОВЕМБАР 2023.

Овом изложбом обиљежавамо 120 година од првих већих археолошких ископавања Доње Долине, предузетих давне 1899. године. Први археолошки помен Доње Долине код Градишке везан је за случајно откриће бронзаног шлема и бодјежа у периоду од краја 1896. до 1898. године, откад отпочиње интересовање за овај локалитет. Отпочиње процес „сабирања старина“ у околини Градишке, формирања Доњодолинске збирке у Земаљском музеју и почетних истраживачких подухвата.

Доња Долина се налази у босанском дијелу Посавине, гдје је преовладавала умереноконтинентална клима и чији претежни дио територије чини алувијална равница са терасастом структуром уз ријеку, коју чине греде са плодним земљиштем, погодним за бављење пољопривредом и сточарством, а у мањој мјери ниже горје, богато пашњацима, шумама и разноврсном дивљачи. Енергетски и геобиолошки потенцијал ријеке Саве за становнике Доње Долине представљао је значајан природни извор воде и хране, вид транспорта, могућност бављења размјеном робе и трговином. И оријентација насеља у Доњој Долини била је везана за Саву и њен систем комуникација. Извесна је економска и културна повезаност са Посањем током жељезног доба, као и са подручјем нижег горја око Приједора, богатог жељезном рудом.

Праисторијско насеље Доња Долина, распрострањено на територији општине Градишка, односно данашњих села Доња Долина и Горња Долина, као археолошко подручје проглашено је 2006. године националним спомеником и уписано у Регистар споменика културе Босне и Херцеговине прве категорије. Ријеч је о комплексном вишеслојном локалитету са остацима Старијег насеља из позног бронзаног доба у Горњој Долини, Млађег насеља из жељезног доба на Градини и некрополе на Тименичкој греди у Доњој Долини, чији се покретни налази данас чувају у три музеја: у Сарајеву (Земаљски музеј Б и Х), Бањој Луци (Музеј Републике Српске) и Градишци (Завичајни музеј Градишка). Географски положај допринео је укључивању Доње Долине у мрежу трговачких путева и центара на сјеверном Балкану, интензивирању њеног економског и културног развоја, те прерастању у важно средиште, станице разноврсне робе и различитих утицаја из сусједства, са територије долењске и гласиначке групе, као и из удаљенијих области, попут источне Паноније, Трансилваније, Олтеније, Егејске Македоније и Грчке. Првобитно оштећење овог археолошког локалитета десило се још током праисторијског раздобља, у вријеме када су Градинци сахрањивали своје покојнике у гробовима на површини изнад Старијег насеља, смјештеног на гредама обале Саве, између Доње Долине и

Горње Долине. Ископавањем земље за грађевинске радове 1908. и 1909. године били су оштећени, али и откривени културни слојеви Старијег насеља, а изградом насипа 1959. и 1960. уништен је велики дио насеља на Градини. Данас је локалитет, некад распрострањен на површини од око 4, 5 km дуж обале Саве, зарастао у коров и готово непрепознатљив. Осим локалитета, пострадао је и археолошки материјал, откривен 1964. године и смјештен у Музеју Босанске крајине, који се налазио у адаптираним објектима унутар тврђеве Кастел, дјелимично уништеним током земљотреса у Бањалуци 1969. Најстарије насеље у Доњој Долини приписује се носиоцима културе поља са урнама, средњоевропским досељеницима или освајачима, можда аутохтонцима, али свакако оснивачима. Прича о Доњој Долини сеже још даље у прошлост, судећи према открићу објеката и материјала из раног бронзаног доба и неолита на Градини, као и даље у будућност, што наговјештавају малобројни римски налази из III и VI века. Засад археолошки материјал свједочи о континуитету насељености и непромењеном саставу становништва од XIII в. ст. е. до римске окупације. Жељезнодобни Доњодолинци сматрају се носиоцима културне групе Доња Долина–Сански Мост, која је на тлу Посавине, између ушћа Уне и Врбаса, потрајала од почетка VIII до краја IV в. ст. е. Припадност ове културне групе углавном се етнички приписује

Панонима, можда потомцима претходника, који су градили насеља типа сојеница и градина, о чему управо свједоче жељезнодобни остаци из Доње Долине. У ужем смислу ријеч је о племенским заједницама Осеријата, насељених на ширем подручју Доње Долине, као и Мезеја, на територији од ушћа Сане до средњег тока Врбаса. Културни слојеви на Градини и гробни инвентар са некрополе документују континуитет развоја насеља жељезног доба, започетог у Старијем насељу, припадност истом становништву, без обзира на присуство келтских елемената у материјалној култури. Непромјењени састав становништва од XIII в. ст. е. остаје и после великог пожара, чији је моћан слој откривен изнад хоризонта надземних кућа на Градини, датован у прву половину IV в. ст. е. и доведен у везу са податком Теопомпа о победи Келта над Ардијејима око 360. г. ст. е. Могућност појединачних инфилтрација и пљачкашких продора, односно насељавања келтских трговаца, занатлија и војних посада дјелимично потврђује и некропола у Доњим Ламинцима са претежно келтским обиљежјима. Доња Долина је током жељезног доба представљала значајно привредно, трговачко, транзитно и културно средиште. Заступљеност римског материјала из III и VI века на Градини указује на могућност опстанка доњодолинског насеља и за вријеме римске окупације.

Фрањо Фиала

1898: рекогносцирања, пробна ископавања

Ђиро Трухелка

Већа археолошка ископавања

1899: сојеничко насеље на Градини, некропола на Тименичкој греди

1900: гробови у Горњем Пољу, некропола на Тименичкој греди

1901–1904: сојеничко насеље на Градини, некропола на Тименичкој греди

1908–1909, 1911: сојеничко насеље на Градини

Миховил Мандић

Мања археолошка ископавања

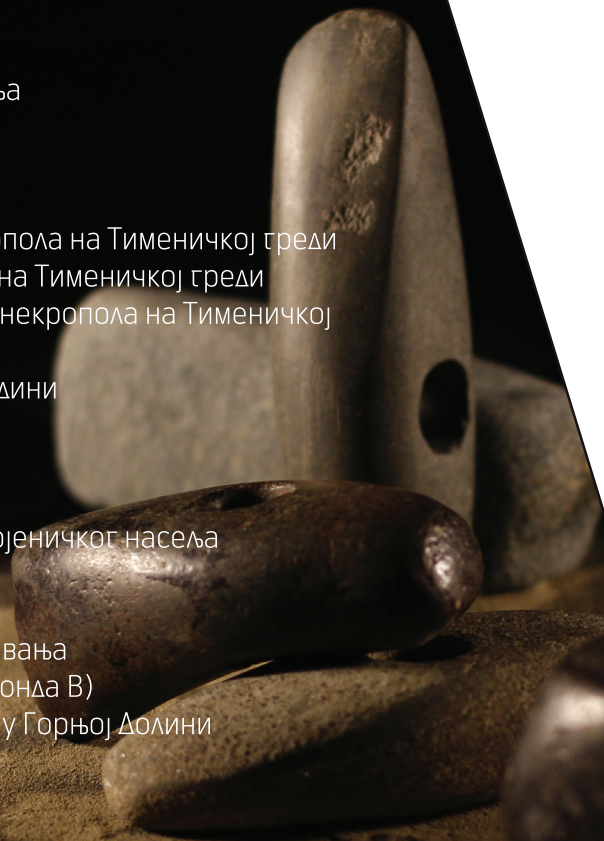
1927–1928: башта Ј. Џајића на простору сојеничког насеља

Здравко Марић

Ревизиона и заштитна археолошка ископавања

1961: Старије насеље (сонда А), Градина (сонда В)

1963–1964: башта Мате Шокића (сонда С) у Горњој Долини

Вера Николић

Ревизиона археолошка ископавања

1963: Старије насеље, башта Мате Шокића (сонда С) у Горњој Долини

1964: Старије насеље, башта Мате Шокића (сонда С) у Горњој Долини,
сојеничко насеље на Градини (сонда D, E), грета М.Ђорковића и И.
Петровића (сонда F)

Зденко Жеравица

Систематска археолошка истраживања

1975-1977: Млађе насеље на Градини

1978: Млађе насеље на Градини, пробно ископавање на парцели
Јандрије Стојаковића

1979-1980: Млађе насеље на Градини

1981: Млађе насеље на Градини, пробна ископавања на парцелама
Маријана Шокића, Пилипа Шокића, Будић Мате Стипа

1981-1983: Млађе насеље на Градини, башта Мате Шокића у Горњој
Долини

1990: башта Мате Шокића у Горњој Долини

 МУЗЕЈ КОЗАРЕ
MUSEUM OF KOZARA

ЈУ МУЗЕЈ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
БАЊА ЛУКА

ПРИЈЕДОР, 6. НОВЕМБАР - 30. НОВЕМБАР 2023.

Издавач: Музеј Козаре Приједор; **За издавача:** Драјана Мамић, директор
Умјетнички савјет Музеја Козаре: Алекса Милић, Андреа Крнегић,
Борис Еремић, Драјан Тојић, Ијор Мојил; **Графички дизајн:** Зоран Сивиљ
Техничка реализација изложбе: Алекса Милић
Штампа: Графички атеље „ГРАФИТ“ Приједор; **Тираж:** 100 комада